ACCOUNTING, FINANCE AND COMPUTATIONAL INTELLIGENCE

Identifying the Effective Dimensions and Components in the Social Position of Forensic Accountants from the Perspective of Social Identity Theory

1. Sara Darvishi Javanmardi: PhD Student, Department of Accounting, Ya.C., Islamic Azad University, Yazd, Iran

2. Nasim Shahmoradi*: Department of Accounting, Ya.C., Islamic Azad University, Yazd, Iran. Email: nasim.shahmoradi@iau.ac.ir (Corresponding Author)

3. Akram Taftian: Department of Accounting, Ya.C., Islamic Azad University, Yazd, Iran

Article history

Received: 15 December 2025

Revised: 05 March 2026

Accepted: 12 March 2026

Initial Publish: 16 May 2026

Final Publish: 20 February 2027

Abstract:

The present study aims to identify and conceptualize the effective dimensions and components shaping the social position of forensic accountants through the framework of Social Identity Theory within the Iranian legal-professional context. This qualitative research was conducted within an interpretive paradigm and is fundamental in purpose. Data were collected through a systematic review of academic sources published between 2000 and 2025, including peer-reviewed articles, professional books, and institutional documents. From an initial pool of 154 sources, 37 studies were retained after a four-stage screening process. Additionally, purposive and snowball sampling techniques were used to conduct expert interviews until theoretical saturation was achieved. Data were analyzed using qualitative content analysis supported by MAXQDA software. Rigor was ensured through intercoder agreement (Cohen's Kappa = 0.74), Krippendorff's Alpha (0.84), and Content Validity Ratio (0.84), confirming the reliability and validity of the extracted dimensions. The analysis resulted in three overarching dimensions comprising eight sub-components. The identity–psychological dimension included specialization-based differentiation, professional self-esteem, and emotional attachment. The interactional–structural dimension encompassed intra-group boundary construction, social legitimacy and responsibility, and professional power and influence. The developmental–strategic dimension consisted of structural barriers and professional socialization. The findings indicate that the social position of forensic accountants emerges from the dynamic interaction between internal group identification, external social recognition, and localized institutional conditions. The social standing of forensic accountants extends beyond technical competence and represents a multidimensional construct rooted in professional identity formation, social legitimacy, and institutional structures; therefore, strengthening collective identity, reforming structural mechanisms, and enhancing symbolic professional capital are essential for consolidating their position within the judicial system.

Keywords: Social status, forensic accountants, social identity theory, professional identity, social legitimacy

Citation: Darvishi Javanmardi, S., Shahmoradi, N., & Taftian, A. (2026). Identifying the Effective Dimensions and Components in the Social Position of Forensic Accountants from the Perspective of Social Identity Theory. *Accounting, Finance and Computational Intelligence,* 4(6), 1-23.

Copyright: © 2026 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract

Introduction

In the contemporary global economy, financial crimes, complex fraud schemes, and cross-border illicit transactions have become increasingly sophisticated, posing significant threats to economic stability, public trust, and institutional legitimacy. Reports on occupational fraud consistently demonstrate that organizations worldwide continue to suffer substantial financial losses due to corruption, asset misappropriation, and financial statement fraud, underscoring the urgent need for specialized investigative expertise (Acfe, 2024; Association of Certified Fraud, 2024). Within this context, forensic accounting has emerged as a strategic interdisciplinary field situated at the intersection of accounting, law, criminology, and financial investigation. Unlike traditional auditors, whose primary role centers on assurance and compliance, forensic accountants function as investigative experts tasked with uncovering the underlying narrative behind financial data and presenting legally admissible evidence in judicial proceedings (Crumbley et al., 2023; Kranacher & Riley, 2019). Empirical studies in different jurisdictions indicate that forensic accountants significantly enhance the quality of litigation support and fraud investigations by integrating analytical rigor with legal awareness (Bennett & Dyson, 2018; DiGabriele, 2018).

Beyond technical proficiency, however, the effectiveness and influence of forensic accountants depend substantially on their social position and professional identity. Research on professional prestige suggests that the social standing of a profession shapes public trust, institutional collaboration, and the willingness of stakeholders to rely on expert judgment (Alshurafat et al., 2020). In sociological terms, social status reflects a multidimensional construct encompassing prestige, legitimacy, symbolic capital, and perceived authority. Studies across professions demonstrate that perceived social status influences occupational commitment, recruitment attractiveness, and professional performance (Jadidi et al., 2022; Khanipour et al., 2019). In accounting contexts, ethical orientation and relationship dynamics further affect public perception and professional credibility (Vahabzadeh Gordroodbari & Banimahd, 2016).

Social Identity Theory provides a compelling analytical framework to understand how professional groups construct and negotiate their social position. According to this theory, individuals derive part of their self-concept from membership in social groups, and group-based identity influences attitudes, behaviors, and intergroup comparisons (Sadre Shirazi, 2025). The process of self-categorization strengthens in-group cohesion while differentiating members from relevant out-groups, thereby shaping collective prestige and legitimacy (Tear & Reader, 2023). In professional settings, strong collective identity can enhance resilience, reduce burnout, and reinforce ethical commitment (Gomez & Chen, 2025). Psychological research further suggests that high group-based self-esteem contributes positively to performance and social confidence (Orth & Robins, 2022). Evidence from audit committee contexts similarly shows that professional identity significantly influences role perception and authority within institutional environments (Kara et al., 2021).

The forensic accounting profession is currently undergoing profound transformation due to digitalization, artificial intelligence, blockchain technologies, and cross-border financial investigations. Emerging technologies have reshaped investigative methodologies and redefined the professional identity of forensic accountants from traditional financial analysts to technologically informed evaluators of complex digital evidence (Ahmadi & Rostami, 2026; Miller & Thompson, 2026). High-profile global cases have illustrated how forensic expertise contributes to institutional trust and economic justice in transnational investigations (Bancroft & Williams, 2025; Dimitropoulos & Reading B, 2025). These developments suggest that

the social position of forensic accountants is not static but dynamically constructed through evolving competencies, institutional interactions, and societal expectations.

In Iran, scholarly attention to the social status of accounting-related professions has been limited, although emerging research indicates structural and institutional challenges affecting professional identity and prestige (Hosseini, 2026). Studies highlight that the contribution of forensic accounting to administrative health and anti-corruption efforts enhances occupational status and social legitimacy (Karimi et al., 2025). Moreover, broader sociological perspectives emphasize that occupational status is strengthened when professions cultivate shared norms, institutional recognition, and collective identity (Kontogiannis et al., 2019). Cultural values and social identity processes also shape professional attitudes and perceived legitimacy within specific socio-cultural contexts (Eslami Fard et al., 2023). Despite these insights, there remains a conceptual gap in systematically identifying the dimensions and components shaping the social position of forensic accountants from a Social Identity Theory perspective within the Iranian context.

Methods and Materials

This research was conducted within an interpretive qualitative paradigm and is fundamental in purpose. A systematic literature review covering the period 2000–2025 was performed using international and domestic academic databases. An initial pool of 154 relevant publications was identified through keyword combinations related to forensic accounting, social status, and social identity theory. After a four-stage screening process based on relevance and methodological rigor, 37 core sources were selected for detailed analysis. In addition to documentary analysis, purposive and snowball sampling techniques were used to conduct semi-structured interviews with university professors, judicial experts, and experienced forensic accountants until theoretical saturation was achieved.

Data were analyzed through qualitative content analysis using MAXQDA software. An inductive coding strategy was employed to extract primary codes, which were subsequently grouped into categories and higher-order dimensions. Reliability was ensured through intercoder agreement and consistency checks, and credibility was strengthened through participant validation and triangulation of documentary and interview data.

Findings

Content analysis resulted in the identification of three overarching dimensions comprising eight sub-components that collectively shape the social position of forensic accountants.

The first dimension, identity–psychological, encompasses specialization-based differentiation, professional self-worth, and emotional attachment. Specialization-based differentiation includes unique expertise, mastery of interdisciplinary knowledge (finance, law, digital investigation), and perceived role as an analytical arm of the judicial system. Professional self-worth reflects group-based self-esteem, intrinsic satisfaction, and perceived social prestige. Emotional attachment refers to a sense of belonging to the professional community and identification with its ethical mission.

The second dimension, interactional–social, includes intra-group boundary construction, legitimacy and social responsibility, and professional power and influence. Intra-group boundary construction involves positive bias toward the profession and differentiation from traditional auditing roles. Legitimacy and social responsibility incorporate supervisory accountability, protection of public interest, commitment to transparency, and fraud prevention. Professional power and influence consist of access to confidential information, participation in regulatory processes, and cooperation with judicial and law enforcement institutions.

The third dimension, developmental–strategic, includes structural barriers and professional socialization. Structural barriers comprise low remuneration structures, non-professional competition, and weaknesses in self-regulatory mechanisms. Professional socialization involves continuous education, enhancement of technical and digital competencies, institutional strengthening, and reform of human resource management practices.

The findings indicate that the social position of forensic accountants is constructed through the interplay of internal identity consolidation, external recognition, and institutional conditions. Technical competence alone does not determine social standing; rather, legitimacy, collective identity, and structural context collectively shape perceived prestige and authority.

Discussion and Conclusion

The results demonstrate that the social status of forensic accountants is a multidimensional construct embedded in identity formation, social interaction, and institutional frameworks. At the psychological level, strong professional identity and collective self-esteem enhance perceived legitimacy and resilience. At the interactional level, social responsibility and ethical commitment reinforce trust and institutional collaboration. At the strategic level, structural reforms and continuous professional development are necessary to sustain and elevate social standing.

The study highlights that forensic accounting in Iran is positioned at a critical juncture. While technological transformation and anti-corruption initiatives provide opportunities to strengthen professional prestige, structural constraints and inadequate institutional support may undermine collective identity. Enhancing social status therefore requires coordinated efforts to reinforce professional branding, reform remuneration systems, promote interdisciplinary education, and strengthen self-regulatory institutions.

In conclusion, the social position of forensic accountants extends beyond technical capability and reflects a socially constructed identity shaped by legitimacy, ethical responsibility, and institutional recognition. Strengthening this position demands simultaneous attention to psychological identity, social interaction, and structural reform, thereby enabling the profession to function not merely as a technical service but as a trusted guardian of financial justice.

Authors' Contributions

Authors equally contributed to this article.

Acknowledgments

Authors thank all participants who participate in this study.

Declaration of Interest

The authors report no conflict of interest.

Funding

According to the authors, this article has no financial support.

Ethical Considerations

All procedures performed in this study were under the ethical standards.

حسابداری، امور مالی و هوش محاسباتی

شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر در جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی از منظر نظریه هویت اجتماعی

۱. سارا درویشی جوانمردی: دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران

۲. نسیم شاهمرادی*: گروه حسابداری، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران. ایمیل: nasim.shahmoradi@iau.ac.ir (نویسنده مسئول)

۳. اکرم تفتیان: گروه حسابداری، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران

تاریخچه مقاله

تاریخ دریافت: ۲۴ آذر ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۴ اسفند ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۲۱ اسفند ۱۴۰۴

تاریخ چاپ اولیه: ۲۶ اردیبهشت ۱۴۰۵

تاریخ چاپ نهایی: ۱ اسفند ۱۴۰۵

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی و تبیین ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر در شکل‌گیری و ارتقای جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی بر اساس چارچوب نظریه هویت اجتماعی در بستر حقوقی و حرفه‌ای ایران است. این پژوهش با رویکرد کیفی و در پارادایم تفسیری انجام شد و از نظر هدف بنیادی است. داده‌ها از طریق مرور نظام‌مند منابع علمی منتشرشده بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵، شامل مقالات علمی، کتب تخصصی و اسناد حرفه‌ای گردآوری گردید. از میان ۱۵۴ منبع شناسایی‌شده، پس از چهار مرحله پالایش، ۳۷ مطالعه برای تحلیل نهایی انتخاب شد. همچنین مصاحبه‌های هدفمند با خبرگان حوزه حسابداری دادگاهی تا رسیدن به اشباع نظری انجام گرفت. تحلیل داده‌ها با روش تحلیل محتوا و با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA صورت پذیرفت. برای اطمینان از اعتبار و پایایی یافته‌ها از ضریب کاپا (۰.۷۴)، آلفای کریپندورف (۰.۸۴) و نسبت روایی محتوا (۰.۸۴) بهره گرفته شد. تحلیل داده‌ها منجر به شناسایی سه بعد اصلی شامل بعد هویتی–روان‌شناختی، بعد تعاملی–ساختاری و بعد توسعه‌ای–راهبردی شد که در مجموع در قالب ۸ مؤلفه فرعی تبیین گردید. بعد هویتی–روان‌شناختی شامل تمایز تخصص‌محور، خودارزشمندی حرفه‌ای و دلبستگی عاطفی بود. بعد تعاملی–ساختاری مشتمل بر مرزبندی درون‌گروهی، مشروعیت و مسئولیت اجتماعی، و قدرت و نفوذ حرفه‌ای شناسایی شد. بعد توسعه‌ای–راهبردی نیز شامل موانع ساختاری و جامعه‌پذیری حرفه‌ای بود. نتایج نشان داد جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی حاصل تعامل هم‌زمان ادراک درون‌گروهی، مشروعیت برون‌گروهی و شرایط نهادی بومی است. جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی صرفاً متکی بر مهارت فنی نیست، بلکه برساخته‌ای چندبعدی از هویت حرفه‌ای، مشروعیت اجتماعی و ساختارهای نهادی است و ارتقای آن مستلزم تقویت هویت جمعی، بازنگری در سازوکارهای نهادی و توسعه سرمایه نمادین حرفه در نظام قضایی ایران می‌باشد.

کلیدواژگان: جایگاه اجتماعی، حسابداران دادگاهی، نظریه هویت اجتماعی، هویت حرفه‌ای، مشروعیت اجتماعی

شیوه استناددهی: درویشی جوانمردی، سارا.، شاهمرادی، نسیم.، و تفتیان، اکرم. (۱۴۰۵). شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر در جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی از منظر نظریه هویت اجتماعی. *حسابداری، امور مالی و هوش محاسباتی*، ۴(۶)، ۲۳-۱.

مجوز و حق نشر: © ۱۴۰۵ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

مقدمه

در اقتصاد پیچیده و شبکه‌ای معاصر، گسترش جرایم مالی، فساد سازمان‌یافته، پول‌شویی و تقلب‌های چندلایه موجب شده است که نظام‌های قضایی و اقتصادی بیش از هر زمان دیگری به تخصص‌هایی فراتر از حسابداری سنتی نیازمند شوند. در چنین شرایطی، حسابداری دادگاهی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین حوزه‌های میان‌رشته‌ای در تقاطع حسابداری، حقوق، جرم‌شناسی و تحلیل داده‌های مالی ظهور کرده است. این حوزه نه‌تنها وظیفه کشف تقلب و تحلیل شواهد مالی را برعهده دارد، بلکه نقش تعیین‌کننده‌ای در تحقق عدالت اقتصادی و افزایش اعتماد عمومی به نظام‌های نظارتی ایفا می‌کند (Crumbley et al., 2023; Kranacher & Riley, 2019). گزارش‌های جهانی مبارزه با تقلب نشان می‌دهد که سازمان‌ها سالانه بخش قابل‌توجهی از منابع مالی خود را به‌دلیل جرایم اقتصادی از دست می‌دهند و در این میان، حسابداران دادگاهی به‌عنوان بازیگران کلیدی در شناسایی و پیشگیری از این جرایم شناخته می‌شوند (Acfe, 2024; Association of Certified Fraud, 2024).

برخلاف حسابرسان سنتی که تمرکز اصلی آنان بر تطبیق استانداردهای مالی و ارائه اطمینان نسبت به صورت‌های مالی است، حسابداران دادگاهی نقش «تحلیل‌گر قضایی» را ایفا می‌کنند و تلاش دارند روایت پنهان پشت اعداد را آشکار سازند. مطالعات نشان داده‌اند که حضور این متخصصان در فرآیندهای رسیدگی قضایی موجب افزایش کیفیت تصمیمات حقوقی، کاهش عدم‌تقارن اطلاعاتی و ارتقای شفافیت اقتصادی می‌شود (Bennett & Dyson, 2018; DiGabriele, 2018). افزون بر این، ترکیب مهارت‌های حسابداری با هوش تجاری و تحلیل‌های اطلاعاتی، توانایی این حرفه را در مقابله با جرایم پیچیده مالی افزایش داده است (Davies & Crossthwaite, 2020).

با وجود اهمیت فزاینده این حرفه، مسئله‌ای اساسی همچنان مطرح است: جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی چگونه شکل می‌گیرد و چه عواملی موجب ارتقا یا تضعیف منزلت حرفه‌ای آنان می‌شود؟ پژوهش‌ها نشان می‌دهد که موفقیت حرفه‌ای صرفاً حاصل مهارت فنی نیست، بلکه به ادراک اجتماعی، مشروعیت نهادی و هویت حرفه‌ای وابسته است (Alshurafat et al., 2020). در واقع، منزلت اجتماعی یک حرفه تعیین می‌کند که جامعه تا چه اندازه به تخصص آن اعتماد کند و اعضای آن حرفه چه میزان سرمایه نمادین و قدرت حرفه‌ای در ساختار اجتماعی کسب نمایند.

مفهوم جایگاه اجتماعی در علوم اجتماعی به‌عنوان سازه‌ای چندبعدی شامل اعتبار، احترام اجتماعی، قدرت حرفه‌ای و میزان اعتماد عمومی تعریف می‌شود. تحقیقات انجام‌شده در حوزه مشاغل مختلف نشان می‌دهد که نگرش جامعه نسبت به یک حرفه، نقش مهمی در جذب نیروهای متخصص، تعهد شغلی و عملکرد حرفه‌ای دارد (Jadidi et al., 2022; Khanipour et al., 2019). همچنین ساختارهای فرهنگی، سیاسی و سازمانی می‌توانند برداشت افراد از منزلت حرفه‌ای را شکل دهند و حتی بر کیفیت تصمیم‌گیری‌های اخلاقی تأثیر بگذارند (Vahabzadeh Gordroodbari & Banimahd, 2016).

در این میان، نظریه هویت اجتماعی چارچوبی نظری قدرتمند برای تحلیل جایگاه اجتماعی مشاغل تخصصی فراهم می‌آورد. این نظریه بیان می‌کند که افراد بخش مهمی از هویت خود را از عضویت در گروه‌های اجتماعی و حرفه‌ای کسب می‌کنند و این هویت بر نگرش‌ها، رفتارها و تعاملات آنان اثر مستقیم دارد (Sadre Shirazi, 2025). هویت اجتماعی نه‌تنها موجب شکل‌گیری احساس تعلق به حرفه می‌شود، بلکه مرزهای درون‌گروهی و برون‌گروهی را نیز تعیین می‌کند و به حرفه‌ها امکان می‌دهد جایگاه خود را در سلسله‌مراتب اجتماعی تثبیت نمایند (Tear & Reader, 2023).

مطالعات اخیر نشان داده‌اند که هویت حرفه‌ای در مشاغل تخصصی، عامل مهمی در کاهش فرسودگی شغلی و افزایش تاب‌آوری حرفه‌ای است؛ به‌گونه‌ای که متخصصانی که حرفه خود را بخشی از هویت اجتماعی خویش می‌دانند، رضایت شغلی و تعهد سازمانی بیشتری تجربه می‌کنند (Gomez & Chen, 2025). از منظر روان‌شناختی نیز عزت‌نفس فردی و گروهی ناشی از عضویت حرفه‌ای می‌تواند به ارتقای عملکرد و اعتمادبه‌نفس حرفه‌ای منجر شود (Orth & Robins, 2022).

در حوزه حسابداری، پژوهش‌های متعددی به بررسی هویت حرفه‌ای پرداخته‌اند و نشان داده‌اند که هویت حسابداران نه‌تنها در محیط سازمانی بلکه در تعامل با نهادهای نظارتی و اجتماعی شکل می‌گیرد (Kara et al., 2021). جامعه‌پذیری حرفه‌ای نیز نقش کلیدی در انتقال ارزش‌ها، هنجارها و استانداردهای اخلاقی ایفا می‌کند و موجب تثبیت هویت حرفه‌ای می‌شود (Shirzad & Nikoomaram, 2020). این فرآیند در حرفه حسابداری دادگاهی اهمیت بیشتری دارد، زیرا اعضای این حرفه در تعامل مستقیم با دستگاه قضایی، نیروهای انتظامی و نهادهای نظارتی قرار دارند.

تحولات فناورانه نیز به‌طور چشمگیری در حال بازتعریف هویت حرفه‌ای حسابداران دادگاهی است. ورود هوش مصنوعی، تحلیل کلان‌داده و فناوری‌های بلاک‌چین موجب شده نقش این متخصصان از تحلیل‌گران مالی سنتی به داوران اخلاقی و تحلیلگران هوشمند تغییر یابد (Ahmadi & Rostami, 2026; Miller & Thompson, 2026). این تغییرات نه‌تنها مهارت‌های موردنیاز حرفه را دگرگون ساخته، بلکه ادراک اجتماعی از جایگاه این حرفه را نیز متحول کرده است.

مطالعات بین‌المللی نشان می‌دهد که مشارکت حسابداران دادگاهی در پرونده‌های فرامرزی و جرایم مالی جهانی موجب ارتقای اعتماد نهادی و افزایش اعتبار اجتماعی آنان شده است (Bancroft & Williams, 2025). در تحقیقات جدید درباره پرونده‌های بزرگ اقتصادی نیز تأکید شده است که حسابداری دادگاهی به یکی از ابزارهای اصلی مبارزه با فساد تبدیل شده و نقش آن در حفظ سلامت اقتصادی روزبه‌روز پررنگ‌تر می‌شود (Dimitropoulos & Reading B, 2025).

با وجود این تحولات، حرفه حسابداری دادگاهی همچنان با چالش‌های مهمی مواجه است؛ از جمله پیچیدگی محیط‌های تحقیق مالی، فشارهای نهادی، رقابت حرفه‌ای و ابهام نقش اجتماعی. این عوامل می‌توانند منزلت اجتماعی حرفه را تحت تأثیر قرار دهند و حتی موجب تضعیف هویت حرفه‌ای شوند (Bye, 2024). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که تقویت آموزش تخصصی، توسعه مهارت‌های تحلیلی و ارتقای توانایی ارائه شواهد قضایی از مهم‌ترین عوامل تثبیت جایگاه اجتماعی این حرفه محسوب می‌شود (DiGabriele, 2020; Pomerantz et al., 2024).

در ایران، مطالعات محدودی به بررسی جایگاه اجتماعی مشاغل حسابداری از منظر هویت اجتماعی پرداخته‌اند. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که نبود نظام رتبه‌بندی حرفه‌ای مستقل، ضعف ساختارهای صنفی و ابهام در نقش‌های قضایی موجب شکل‌گیری نوعی بحران هویت حرفه‌ای در میان متخصصان حوزه حسابداری شده است (Hosseini, 2026). همچنین پژوهش‌های داخلی نشان داده‌اند که منزلت شغلی حسابداران ارتباط مستقیمی با نقش آنان در ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد دارد (Karimi et al., 2025).

بررسی‌های جامعه‌شناختی حرفه‌ها نیز نشان می‌دهد که جایگاه اجتماعی زمانی تقویت می‌شود که حرفه بتواند هنجارهای مشترک، ارزش‌های اخلاقی و هویت جمعی منسجمی ایجاد کند (Kontogiannis et al., 2019). در همین راستا، برخی مطالعات بر نقش ارزش‌های فرهنگی و هویت اجتماعی در شکل‌گیری نگرش‌های حرفه‌ای تأکید کرده‌اند و نشان داده‌اند که زمینه‌های فرهنگی می‌توانند درک افراد از منزلت حرفه‌ای را تغییر دهند (Eslami Fard et al., 2023).

از منظر توسعه اجتماعی ـ اقتصادی، حسابداری دادگاهی نه‌تنها یک تخصص حرفه‌ای بلکه ابزاری برای افزایش شفافیت اقتصادی و اعتماد عمومی محسوب می‌شود. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که گسترش این حرفه می‌تواند به کاهش فساد، بهبود حکمرانی اقتصادی و توسعه پایدار کمک کند (Zabihollahnezhad, 2022). علاوه بر این، تعاملات میان‌حرفه‌ای و یادگیری مشترک میان متخصصان حقوقی و مالی موجب تقویت هویت حرفه‌ای و افزایش مشروعیت اجتماعی می‌شود (Harrison et al., 2024).

مطالعات مرتبط با جایگاه اجتماعی حرفه‌ها نیز نشان می‌دهد که منزلت شغلی حاصل تعامل میان عوامل فردی، سازمانی و ساختاری است و تنها با اتکا به مهارت تخصصی قابل تبیین نیست (Kabomair & Heidari, 2016; Shaverdi & Heidari, 2016). بنابراین، تحلیل جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی نیازمند رویکردی چندبعدی است که همزمان هویت روان‌شناختی، تعاملات اجتماعی و شرایط نهادی را مورد توجه قرار دهد.

با توجه به افزایش جرایم مالی، تحول فناوری‌های دیجیتال، پیچیده‌تر شدن ساختارهای اقتصادی و اهمیت روزافزون اعتماد عمومی به نظام قضایی، شناخت ابعاد سازنده جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی ضرورتی نظری و کاربردی محسوب می‌شود. فقدان مدل مفهومی منسجم برای تبیین این جایگاه در بستر اجتماعی ایران، خلأ مهمی در ادبیات پژوهشی ایجاد کرده است و مانع طراحی سیاست‌های حرفه‌ای مؤثر می‌شود.

بنابراین، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از چارچوب نظری هویت اجتماعی و با تکیه بر ادبیات بین‌المللی و داخلی، در پی شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر در جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی و تبیین سازوکارهای شکل‌گیری منزلت حرفه‌ای این گروه تخصصی است؛ هدف این پژوهش شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر در جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی از منظر نظریه هویت اجتماعی می‌باشد.

روش پژوهش و مواد

در این پژوهش از پارادایم تفسیری و روش کیفی استفاده شده است که براساس مطالعات کتابخانه‌ای جهت شناسایی ابعاد و مولفه‌ها و عوامل موثر برای جایگاه اجتماعی اقدام می‌شود. بر اساس هدف یک پژوهش بنیادی است و از رویکرد استقرایی استفاده شده است. در تحقیق حاضر از مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده و بر اساس هدف بنیادی است زیرا در صدد شناسایی ابعاد و مولفه‌های موثر در جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی از منظر نظریه هویت اجتماعی می‌باشد. از سوی دیگر با توجه به اینکه از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای و نیز روش‌های میدانی نظیر مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است، می‌توان بیان کرد که پژوهش حاضر بر اساس روش گردآوری داده‌ها پیمایشی–مقطعی و از نوع مطالعات موردی است.

جامعه آماری شامل اساتید دانشگاه و خبرگان حوزه حسابداری دادگاهی می‌باشند که در قالب نمونه‌گیری هدفمند به روش گلوله برفی انتخاب گردیده و این فرایند تا زمان رسیدن به اشباع ادامه داشت. همچنین مقالات، پایگاه‌های علمی، کتب اساتید و مدارک مرتبط به عنوان داده‌های اولیه برای تحلیل استفاده شدند. جهت جمع آوری داده‌ها، جهت تدوین ادبیات و پیشینه تحقیق از روش کتابخانه‌ای و جهت گردآوری داده‌های مربوط به متغیرهای تحقیق از روش میدانی استفاده شده است که در قالب مصاحبه می‌باشد.

محقق منابعی را انتخاب می‌کند که به طور مستقیم با موضوع تحقیق مرتبط هستند و از منابع نامرتبط صرف‌نظر می‌کند. در نهایت با استفاده از روش تحلیل محتوا، محتوای متون و مقالات مورد بررسی قرار گرفت تا اطلاعات مرتبط استخراج گردد. سپس اطلاعات وارد نرم افزار MAXQDA گردید. این نرم‌افزار برای تحلیل کیفی داده‌ها استفاده می‌شود و به محقق کمک می‌کنند تا شاخص‌ها را استخراج کند. خروجی شامل شاخص‌های جایگاه اجتماعی است و در نهایت، محقق لیستی از شاخص‌هایی که به تعریف جایگاه اجتماعی کمک می‌کنند، تهیه می‌کند.

در این تحقیق جهت اخذ تامین اعتبار از درگیری طولانی مدت و مشاهده مداوم و بازبینی توسط مشارکت کنندگان، تکنیک مثلث سازی(ترکیب و تلفیق) استفاده شده است که در ذیل به آن اشاره می‌گردد. مراجعه مجدد به مشارکت کنندگان جهت تأیید یافته‌های مطالعه، بازبینی توسط مشارکت کنندگان نامیده می‌شود. بزرگترین سود از انجام بازبینی توسط مشارکت کنندگان این است که اجازه می‌دهد تا محقق فرصت لازم به منظور بررسی دقیق و کامل بودن این یافته‌ها را برای بهبود دقت علمی مطالعه داشته باشد.

یافته‌ها

برای تنظیم سؤال پژوهش از ابعاد مختلفی مانند جامعه‌ی موردمطالعه، چه چیزی، چه موقع و چگونگی انجام روش استفاده می‌شود. اگر سؤال پژوهش خیلی محدود و سخت گیرانه باشد، سبب می‌شود مطالعات معدودی شناسایی شوند و تعمیم‌پذیری یافته‌ها کاهش یابد. جدول ۱ سوالات کلی پژوهش جهت شروع روش تحلیل محتوا را نشان می‌دهد.

جدول ۱. سؤالات کلی جهت شروع روش تحلیل محتوا

پارامتر	سؤال پژوهش
هدف پژوهش(what)	شاخص‌هایی که در شناسایی و دسته‌بندی جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی از منظر نظریه هویت اجتماعی موثر هستند.
جامعه (who)	آثار مختلف اعم از مقاله، فصل کتاب، پایان نامه که به شناسایی و دسته بندی جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی از منظر نظریه هویت اجتماعی پرداخته اند.
محدوده زمانی (when)	کلیه آثار موجود بین سالهای ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵
چگونگی روش؟ (How)	بررسی موضوعی آثار، شناسایی نکات کلیدی، تحلیل و دسته بندی مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده در ارتباط با هویت اجتماعی و جایگاه اجتماعی حسابداری دادگاهی

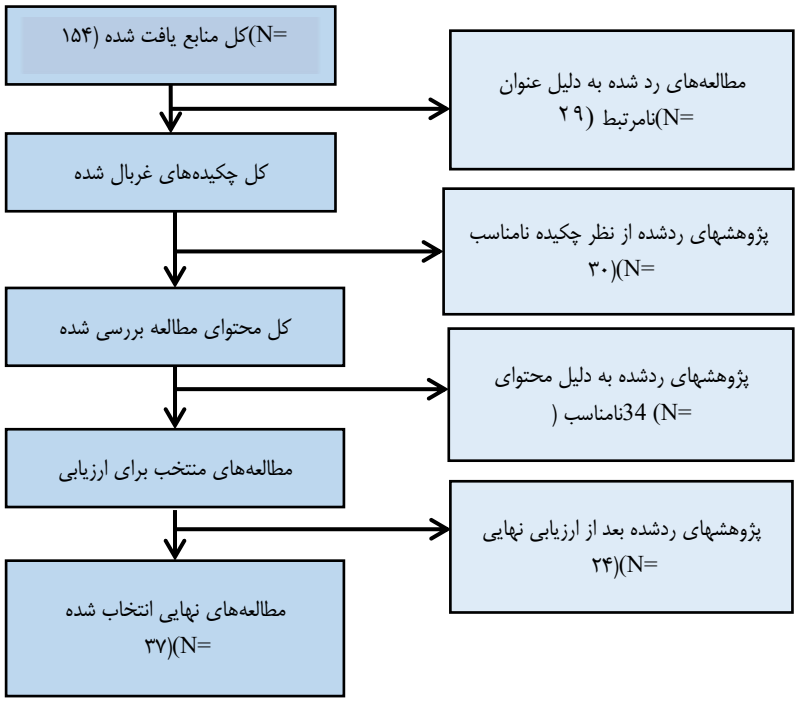
برای گردآوری داده‌های پژوهش از داده‌های ثانویه به نام اسناد و مدارک گذشته استفاده‌شده است. این اسناد و مدارک شامل تمام پژوهش‌ها در زمینه شناسایی و دسته‌بندی مدل‌های جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی از منظر نظریه هویت اجتماعی بوده است. برای این مطالعه مقالات و پژوهش‌های انجام‌شده از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ میلادی موردبررسی و مطالعه قرارگرفته است. جهت جمع‌آوری و دسته‌بندی محتوای مقالات تولیدشده در زمینه تحقیق، به موتور جستجوی گوگل و پایگاه‌های اطلاعاتی مقالات علمی

مراجعه گردید. برای جست‌وجوی مقاله‌های پژوهش از واژه‌های کلیدی به شرح جدول ۲ بصورت منفرد و یا ترکیبی از طریق سامانه جستجوی کتابخانه ملی و دیگر کتابخانه‌ها، پژوهشکده‌ها و سایت‌هایی نظیر *Emerald, Researchgat Worldscientific،Science Direct, Google scholar, Springer*، سایت مگ ایران، پایگاه مجلات تخصصی نور و غیره مورد بررسی قرار گرفت و جمعا ۱۵۴ پژوهش یافت شد.

جدول ۲. واژه‌های جستجو شده

واژه‌های کلیدی	
فارسی	انگلیسی
جایگاه اجتماعی	Social Status
حسابداران دادگاهی	Forensic Accountant
نظریه هویت اجتماعی	Social Identity Theory

در این مرحله متناسب بودن مقاله دریافتی با سوال و هدف پژوهش بررسی می‌شود. بدین منظور مقالات چندین بار مورد بازبینی قرار می‌گیرند و پژوهشگر در هر بازبینی تعدادی از مقالات را حذف می‌کند و این مقاله‌ها در فرایند تحلیل محتوا بررسی نمی‌شوند. فرایند بازبینی و انتخاب در این پژوهش به‌صورت خلاصه در شکل ۱ نشان داده‌شده است. بطور خلاصه پس از چهار مرحله پالایش از میان ۱۵۴ مطالعه، ۱۱۷ مورد آن حذف، و ۳۷ پژوهش برای تجزیه و تحلیل اطلاعات انتخاب گردید.

شکل ۱. فرایند بازبینی و انتخاب

پس از شناسایی و انتخاب منابع مناسب، در این مرحله، مقالات نظریه هویت اجتماعی به صورت منفرد مورد بررسی دقیق قرار گرفته و اطلاعات مرتبط با موضوع پژوهش از آن‌ها استخراج گردید و مقالات بر اساس مولفه‌ها و کدهای شناسایی شده دسته بندی شدند.

جدول ۳. استخراج اطلاعات مقالات نظریه هویت اجتماعی

کد	عنوان مقاله	نویسنده و سال
K۰۱	شناسایی مولفه‌های موثر بر جایگاه اجتماعی حرفه حسابرسی در ایران از منظر نظریه هویت اجتماعی	باباجانی و همکاران، ۱۴۰۱
K۰۲	Rediscovering the social group: A self-categorization theory	Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (۱۹۸۷).
K۰۳	Is high self-esteem beneficial? Revisiting a classic question. American Psychologist, ۷۷(۱), ۵–۱۷.	Orth, U., & Robins, R. W. (۲۰۲۲)
K۰۴	ارتباط عوامل اجتماعی با هویت اجتماعی دانش آموزان.	میر هاشمی و حیدرپور (۱۳۹۰).
K۰۵	انگیزش افراد و گروه‌ها در محل کار: دیدگاه هویت اجتماعی در مورد رهبری و عملکرد گروهی	: الهمرز و همکاران (، ۲۰۰۴)؛
K۰۶	Understanding safety culture and safety citizenship through the lens of social identity theory	مورگان، ۲۰۲۳
K۰۷	اینترنت و هویت اجتماعی	نوابخش و همکاران (۱۳۹۲)؛
K۰۸	جامعه پذیری حرفه‌ای و تردیدی حرفه‌ای در حسابرسی. ازمون نظریه هویت اجتماعی.	شیرزاد و نیکومرام (۱۳۹۹)؛
K۰۹	Re-Examining interprofessional simulation: Using social identity theory to explore the influence of ‘profession’ on interprofessional learning.	هریسون و همکاران (۲۰۲۴).
K۱۰	رابطه مصرف رسانه‌ای با هویت اجتماعی و سبک زندگی نوین در بین جوانان شهر تبریز	عدلی‌پور و همکاران (۱۳۹۳)؛
K۱۱	نظریه هویت اجتماعی و بازنمایی بسترهای انتزاعی وفاق ملی در چهارچوب گفتمان انقلاب اسلامی	صدرشیرازی (۱۴۰۴).
K۱۲	تاثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت اجتماعی جوانان شهر تهران.	کفاشی و فلاحی (۱۳۹۳).
K۱۳	understanding Peace and Conflict Through Social Identity Theory -Social Identity Theory	هاگ (۲۰۱۶).

جدول ۴. استخراج شاخص‌های کلیدی از مقالات منتخب هویت اجتماعی

ردیف	شاخص‌های کلیدی	کد ها
۱	انگیزه فردی	K۰۱-k۰۴-k۰۵
۲	قشربندی اجتماعی (اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی)	K۰۱-k۰۷-k۰۷
۳	عنصر شناختی هویت اجتماعی(اگاهی از تعلق)	K۰۴-
۴	عنصر ارزشی هویت اجتماعی	K۰۴-
۵	عنصر احساسی هویت اجتماعی (احساسات نسبت به گروه)	K۰۴-k۰۵-
۶	هویت شخصی (ویژگی‌های منحصر به فرد	K۰۸-k۰۴-k۱۲-
۷	هویت گروهی (ارزش‌ها و اهداف مشترک)	K۰۴-k۰۸-k۱۰-k۱۲-k۰۹-k۱۱-k۰۵-k۰۶
۸	هویت خانوادگی	K۰۷-k۱۰-k۱۲
۹	هویت قومی	K۰۷-k۱۰
۱۰	هویت ملی	K۰۷-k۱۰-k۱۱
۱۱	هویت مذهبی	K۰۷-k۱۰
۱۲	هویت شغلی و حرفه ای	K۰۱-k۰۷-k۰۸-k۰۹
۱۳	خود طبقه بندی	K۰۲-k۰۵-k۰۹
۱۴	تعلق به گروه اجتماعی- عضویت گروهی	K۰۲-k۰۴-k۰۶-k۰۹
۱۵	عزت نفس فردی و گروهی	K۰۳-k۱۱-
۱۶	انگیزه خود افزایی	K۱۳-
۱۷	کاهش عدم قطعیت	K۱۳-
۱۸	هویت یابی با گروه و سازمان	K۰۶-k۱۱
۱۹	طرفدارای از درون گروه	K۰۹-k۱۱-
۲۰	تحقیر و تبعیض بین و برون گروهی	K۱۱-k۰۹-k۱۳
۲۱	تعارض و کلیشه سازی	K۰۹-k۱۱-k۱۳

۲۲	بحران هویت و تردید حرفه ای	K۰۱-k۰۸
۲۳	جامعه پذیری حرفه ای	K۰۸-
۲۴	سبک زندگی نوین	K۱۰-k۱۲
۲۵	نفوذ اجتماعی و هنجارهای گروهی	K۱۳-

پس از شناسایی و انتخاب منابع مناسب، در این مرحله، مقالات حسابداران دادگاهی به صورت منفرد مورد بررسی دقیق قرار گرفته و اطلاعات مرتبط با موضوع پژوهش از آن‌ها استخراج گردید و مقالات بر اساس مولفه‌ها و کدهای شناسایی شده دسته بندی شدند.

جدول ۵. استخراج اطلاعات مقالات حسابداران دادگاهی

کد جدید	عنوان مقاله	نویسنده و سال
C۰۱	Report to the Nations: On Occupational Fraud and Abuse	ACFE. (۲۰۲۴)
C۰۲	The organizational context of professionalism in accounting	Suddaby, R., Gendron, Y., & Lam, H. (۲۰۰۹).
C۰۳	The role of the forensic accountant in fraud investigation: A study of cases in the UK	Bennett, G., & Dyson, L. (۲۰۱۸).
C۰۴	Discourse and audit change: Transformations in methodology in the professional audit field	Khalifa, R., Sharma, N., Humphrey, C., & Robson, K. (۲۰۰۷)
C۰۵	Fear and risk in the audit process	Guénin-Paracini et al., ۲۰۱۴
C۰۶	The perspective of a forensic accountant on the role of forensic accounting in litigation support	DiGabriele, J. A. (۲۰۱۸)
C۰۷	Financial Statement Fraud: Prevention and Detection	) Rezaee, Z., & Riley, R. (۲۰۰۹
C۰۸	.Social identity theory and the organization	۱۹۸۹) .Ashforth, B. E., & Mael, F
C۰۹	Auditing and the construction of the legitimate client. Accounting	Carrington, T., & Catasús, B. (۲۰۰۷).
C۱۰	The role of the forensic accountant in fraud investigation: A study of .cases in the UK	(۲۰۱۸) Bennett, G., & Dyson, L
C۱۱	The insights of forensic accounting and fraud examination: A review .of the literature	DiGabriele, J. A. (۲۰۲۰).
C۱۲	Forensic Accounting Education: A Survey of Academicians and .Practitioners	Zabihollah Rezaee, D. Larry Crumbley, Robert C. Elmore. ۲۰۰۴
C۱۳	Forensic accounting as an investigative tool: Insights from the FTX and Qatargate.	Gerasimos Dimitropoulos, Michelle Reading b(۲۰۲۵).
C۱۴	Forensic accounting in cross-border investigations.	Bancroft, C., Boyle, E., Yamada, T., ۲۰۲۰
C۱۵	Challenges in Forensic Accounting: Navigating the complex world of financial investigation.	Bye, K. (۲۰۲۴
C۱۶	Can forensic accounting provide the tools to restore confidence in the financial statement reporting process?	Crawford. ۲۰۱۰
C۱۷	The power of blending forensic accounting and corporate intelligence skills in fraud investigations	Davies, A., & Crossthwaite, K. (۲۰۲۰)
C۱۸	. Forensic accounting skills and techniques in fraud investigation in the Nigerian public sector	D.O. Gbegi, J.F. Adebisi. ۲۰۱۴
C۱۹	Forensic accounting skills. Global Investigations Review.	Pomerantz, G., Crafton, J., & Thacher, J. (۲۰۲۴, January ۱۰).

C۲۰	Forensic Accounting and Fraud Examination (۲nd ed.). John Wiley & Sons.	Kranacher, M. J., & Riley, R. (۲۰۱۹)
C۲۱`	Forensic accounting: A professional's guide to topics, tools, and techniques. John Wiley & Sons.	Elmore, R. C. (۲۰۰۴).
C۲۲	Forensic and Investigative Accounting (۹th ed.). CCH Incorporated. (Chapter ۱)	Crumbley, D. L., Heitger, L. E., & Smith, G. S. (۲۰۲۳).
C۲۳	Fraud Auditing and Forensic Accounting: New Tools and Techniques. John Wiley & Sons. (Chapter ۱)	Bologna, G. J., & Lindquist, R. J. (۱۹۹۵).
C۲۴	Fraud Auditing and Forensic Accounting. ۳rd Edition, John Wiley and Sons, New York.	Singleton, T.W. and Singleton, A.J. (۲۰۰۷)

جدول ۶ استخراج شاخص‌های کلیدی از مقالات منتخب حسابداران دادگاهی را نشان می‌دهد.

جدول ۶. شاخص‌های کلیدی (کد ها) مقالات حسابداران دادگاهی

ردیف	شاخص‌های کلیدی	کد ها
۱	انگیزه مادی	,-C۰۶ .
۲	داشتن دستور العمل‌های اخلاقی	C۲۲.C۰۱, C۰۱, C۰۷, C۲۰, C۲۱
۳	یادگیری مستمر و ارتقای حرفه ای	C۰۱,C۱۲,C۲۰,C۲۲,C۲۳
۴	جذابیت حرفه‌ای و رضایت درونی	C۰۱,C۰۱, C۰۲, -, C۱۳
۵	مطلوبیت و اعتبار اجتماعی	C۰۱, C۰۸, C۰۹, -
۶	تخصص منحصربه‌فرد	Co۴.C۲۳, C۱۱,C۱۵
۷	تسلط بر دانش بین رشته ای	C۲۲,C۱۳,C۱۸,C۱۷
۸	مشروعیت زدایی از دانش سنتی (فشار برای به روز رسانی)	,-, C۱۰, C۱۶,C۰۴,
۹	اعتبار حرفه‌ای	C۰۲, C۰۵,C۰۹, , C۲۲,-, C۰۵
۱۰	استقلال و بی‌طرفی	C۳۲,C۰۱, C۰۵, C۲۰,C۲۱,C۲۲
۱۱	مسئولیت اجتماعی	,C۰۱, C۲۰, C۲۳, C۲۳ C۲۴
۱۲	پایبندی به اصول اخلاقی	C۰۱, C۲۱, C۰۷, C۲۰. C۲۲
۱۳	توسعه حرفه‌ای مستمر دانش و مهارت	C۲۲, C۰۴,C۱۲, C۱۹, C۱۹, C۲۲
۱۴	توانایی ارائه ادله قضایی	C۰۳, C۰۶, C۱۱, C۲۲, C۰۷
۱۵	احساس تعلق و تعهد به گروه	C۰۸ -, -, C۰۱
۱۶	تفاوت‌های مهارتی و نقش‌ها	C۰۳, C۱۴, C۱۷, C۱۹, C۱۰
۱۷	تعصب درون گروهی و دفاع از اعتبار گروه	,C۰۸, -, -
۱۸	هنجارها و ارزش‌ها و معیارهای عضویت شرکت	C۰۲, C۰۸, C۰۹, -
۱۹	مقایسه درون‌گروهی و برون‌گروهی	C۰۸,-, -,C۲۰
۲۰	اطمینان به توانایی‌های تخصصی (مانند کشف تقلب)	,-, C۰۵, C۰۳, C۱۱, C۱۶,
۲۱	ترس از شکست و پیامدهای اجتماعی (شرمساری حرفه‌ای)	C۰۵, -C۰۸
۲۲	مدیریت ریسک اعتباری (مدیریت شهرت حرفه‌ای)	C۰۵, C۰۹, C۱۴
۲۳	خودارزش‌مندی حرفه‌ای	-, C۰۸, -
۲۴	مسئولیت اخلاقی و پایبندی به اصول	C۰۱, C۰۷, C۲۰
۲۵	مسئولیت نظارتی و حفاظت از منافع عمومی	C۰۱, C۰۹, C۱۶, C۲۱
۲۶	مسئولیت در قبال پیشگیری و کشف تقلب	C۰۱, C۰۳, C۰۷, C۱۱, C۲۰
۲۷	همکاری با نهادهای قضایی و قانونی	C۰۳, C۰۶, C۱۳, V۲۰, C۲۱
۲۸	مسئولیت عمومی و سرمایه گذاران	,C۰۱. C۰۷, C۰۹, C۱۶,

۲۹	مسئولیت اموزشی و توسعه حرفه ای	C۱۲, C۱۸, C۱۹, C۲۲
۳۰	تشخیص گروهی	C۰۸, -, -
۳۱	برچسب‌زنی حرفه‌ای	C۰۸. -,-
۳۲	معیارهای عضویت	C۰۲, C۰۸, C۱۲
۳۳	برتری فنی	C۰۳, C۱۱, C۱۴, C۱۹
۳۴	کارایی در سیستم قضایی	C۰۶, C۱۳, C۱۴, C۲۱
۳۵	درجه اطمینان عمومی	C۰۹, C۱۳, C۱۶
۳۶	منابع تولید هنجارها (تعاملات اجتماعی، فشار نهادی، فرهنگ)	C۰۲, -, C۰۸, -
۳۷	رعایت اخلاق حرفه ای	C۰۱, C۰۷, C۲۰, C۲۲
۳۸	افول خودمختاری حرفه‌ای (کاهش کنترل فردی در برابر کنترل سازمانی)	C۰۲, C۰۴, C۰۵, -
۳۹	مسئولیت پذیری اجتماعی	C۰۱, C۱۶, C۱۹, C۲۲
۴۰	اموزش مستمر	C۰۱. C۱۲, C۱۸, C۱۹, C۲۲
۴۱	ترجیح همکاران و دفاع از اعتبار گروه	C۰۸, -, -
۴۲	همکاری با نهادهای قضایی	C۰۳, C۰۶, C۱۳, C۱۴
۴۳	شفاف سازی مالی	C۰۱, C۰۷, C۱۶
۴۴	حفاظت از دی نفعان	C۰۱, C۰۹, C۲۲
۴۵	همکاری با پلیس و سازمان امنیتی	C۰۳, C۱۳, C۱۴
۴۶	نفوذ در تنظیم مقررات	C۰۲, C۰۴, C۰۹
۴۷	دسترسی به اطلاعات محرمانه	C۰۳, C۰۶, C۱۱, C۲۱
۴۸	اهداف و انتظارات از حرفه حسابداری از دید حسابدار	C۰۱. C۰۲, C۰۵, C۱۳
۴۹۹	اثر منفی حرفه حسابداری روی زندگی شخصی حسابدار	C۰۱. C۰۵,
۵۰	ضعف در خود نظارتی حرفه حسابدار	C۰۱, -, C۰۹
۵۱	عدم رعایت آیین رفتار حرفه ای	C۰۱, C۰۱, C۰۷, C۲۰
۵۲	نرخ پایین حق الزحمه	C۰۱, C۰۵
۵۳	رقابت غیرحرفه ای	C۰۱. C۰۲, C۱۳
۵۴	اصلاح مدیریت منابع انسانی	C۰۱. C۰۲, C۰۵
۵۵	بهبود اموزش و به روز رسانی دانش و مهارت حسابدار	, C۱۲. C۱۸, C۲۲
۵۶	تقویت نهادهای حرفه ای	.C۰۱, C۰۹, C۱۲
۵۷	افزایش منابع اقتصادی و گسترش تقاضای خدمات حسابداری	, C۰۱, C۱۶,
۵۸	تقویت اعتماد و باور عمومی به حرفه حسابداری	C۰۱, C۰۹, C۱۳, C۱۶, C۲۲

در این پژوهش، ابتدا تمام عوامل استخراج شده از مطالعه‌ها به‌عنوان شناسه در نظر گرفته و سپس با در نظر گرفتن معنای هر یک از آن‌ها، شناسه‌ها در مفهومی مشابه تعریف شد؛ سپس مفاهیم مشابه در مقولات تبیین‌کننده دسته‌بندی گردید تا به این ترتیب محورهای تبیین‌کننده دسته‌بندی جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی از منظر نظریه هویت اجتماعی در قالب مؤلفه‌های اصلی پژوهش شناسایی شود. در جدول ۷، ابعاد، مقوله‌ها و کد اولیه، از تحلیل کیفی ارائه می‌گردد:

جدول ۷. دسته بندی ابعاد، مقوله و کد اولیه

ابعاد اصلی	کد ها	مولفه‌های فرعی	شاخص‌های کلیدی	کد ها
ابعاد هویتی و روانشناختی	KO۱, KO۳, KO۴, KO۵, KO۶, KO۷, KO۸, KO۹, K۱۰, K۱۱, K۱۲, K۱۳, C۰۸	هویت حرفه‌ای و شغلی	هویت شغلی و حرفه ای	۹K۰۱-K۰۷-K۰۸-K۰
			اعتبار حرفه ای	C۰۲-C۰۵-C۰۹-C۲۲
			جذابیت حرفه‌ای و رضایت درونی	C۰۱,C۰۱, C۰۲, -, C۱۳
			اطمینان به توانایی‌های تخصصی (مانند کشف تقلب)	C۰۵,C۰۳, C۱۱, C۱۶,
			اعتبار حرفه‌ای	C۰۲, C۰۵,C۰۹, , C۲۲,-, C۰۵
			تخصص منحصربه‌فرد	Co۴.C۲۳, C۱۱,C۱۵
		عضویت گروهی و تعلق حرفه ای	تعلق به گروه اجتماعی	K۰۲-K۰۴-K۰۶-K۰۹
			احساس تعلق و تعهد به گروه	C۰۸-C۰۱
			شفاف سازی مالی	C۰۱, C۰۷, C۱۶
		عزت نفس فردی و گروهی	عزت نفس فردی و گروهی	K۰۳-K۱۱
			جذابیت حرفه‌ای و رضایت درونی	C۰۱,C۰۱, C۰۲, -, C۱۳
			اطمینان به توانایی‌های تخصصی (مانند کشف تقلب)	C۰۵,C۰۳, C۱۱, C۱۶,
			اعتبار حرفه‌ای	C۰۲, C۰۵,C۰۹, , C۲۲,-, C۰۵
			تخصص منحصربه‌فرد	Co۴.C۲۳, C۱۱,C۱۵
			خود ارزشمندی حرفه ای	C۰۸
			مطلوبیت اعتبار اجتماعی	C۰۱-C۰۸-C۰۹
ابعاد تعاملی-اجتماعی	KO۲, C۰۲, C۰۴, C۰۵, C۰۹, C۱۰, C۱۴, C۱۷, C۱۹, C۲۰, C۲۱, C۲۲, C۲۳, C۲۴	هنجارها و ارزش‌های گروهی	هنجارهای گروهی	K۱۳
			مسئولیت اخلاقی و پایبندی به اصول	C۰۱, C۰۷, C۲۰
			داشتن دستور العمل‌های اخلاقی	C۰۱, C۰۱, C۰۷, C۲۰, C۲۲.C۲۱
			هنجارها و معیارهای عضویت	C۰۲-C۰۸-C۰۹
			رعایت اخلاق حرفه ای	C۰۱- C۰۷-C۲۰-C۲۲
		تمایز درون گروهی و برون گروهی	طرفداری از درون گروه	K۰۹-K۱۱
			حفاظت از دی نفعان	C۰۱, C۰۹, C۲۲
			مقایسه درون گروهی و برون گروهی	K۰۹-K۱۱
			تعصب درون گروهی و دفاع از اعتبار گروه	C۰۸
		مسئولیت اجتماعی و عمومی	مسئولیت اجتماعی	K۱۰-K۰۷-K۱۲-C۰۱-C۲۰-C۲۳
			مسئولیت نظارتی و حفاظت از منافع عمومی	C۰۱, C۰۹, C۱۶, C۲۱
			مسئولیت در قبال پیشگیری و کشف تقلب	C۰۱, C۰۳, C۰۷, C۱۱, C۲۰

			مسئولیت عمومی و سرمایه گذاران	C۰۱. C۰۷, C۰۹, C۱۶,
			مسئولیت اموزشی و توسعه حرفه ای	C۱۲, C۱۸, C۱۹, C۲۲
			همکاری با نهادهای قضایی و قانونی	C۰۳, C۰۶, C۱۳, V۲۰, C۲۱
			پایبندی به اصول اخلاقی	C۰۱, C۲۱, C۰۷, C۲۰. C۲۲
			استقلال و بی‌طرفی	C۳۲, C۰۱, C۰۵, C۲۰, C۲۱, C۲۲
			مسئولیت در قبال عموم	C۰۱-C۰۹-C۱۶
		نفوذ اجتماعی و قدرت حرفه ای	نفوذ اجتماعی	K۱۳
			نفوذ در تنظیم مقررات	C۰۲-C۰۴-C۰۹
			دسترسی به اطلاعات محرمانه	C۰۳-C۰۶-C۱۱-C۲۱
			معیارهای عضویت	C۰۲, C۰۸, C۱۲
			همکاری با پلیس و سازمان امنیتی	C۰۳, C۱۳, C۱۴
ابعاد توسعه ای- راهبردی	C۰۱, C۰۳, C۰۶, C۰۷, C۱۱, C۱۲, C۱۳, C۱۵, C۱۶, C۱۸, C۲۵	یادگیری و توسعه حرفه ای	جامعه پذیری حرفه ای	K۰۸
			توانایی ارائه ادله قضایی	C۰۳, C۰۶, C۱۱, C۲۲, C۰۷
			یادگیری مستمر و ارتقای حرفه ای	C۰۱-C۱۲-C۲۰-C۲۲-C۲۳
		بحران استقلال حرفه ای	عدم رعایت آیین رفتار حرفه ای	C۰۱, C۰۱, C۰۷, C۲۰
			نرخ پایین حق الزحمه	C۰۱, C۰۵
			رقابت غیرحرفه ای	C۰۱. C۰۲, C۱۳
		درون حرفه ای	اصلاح مدیریت منابع انسانی	C۰۱. C۰۲, C۰۵
			بهبود اموزش و به روز رسانی دانش و مهارت حسابدار	C۱۲. C۱۸, C۲۲
			تقویت نهادهای حرفه ای	C۰۱, C۰۹, C۱۲
		اقدامات کلان	افزایش منابع اقتصادی و گسترش تقاضای خدمات حسابدار	C۰۱, C۱۶,
			تقویت اعتماد و باور عمومی به حرفه حسابدار	C۰۱, C۰۹, C۱۳, C۱۶, C۲۲

یافته‌های حاصل از تحلیل کیفی و تحلیل محتوا نشان داد که جایگاه اجتماعی این حرفه تنها تابعی از مهارت‌های فنی نیست، بلکه برآیندی از تعاملات پیچیده بین هویت شخصی، هویت حرفه‌ای و ادراکات اجتماعی است. یافته‌های حاصل از کدگذاری سه بعد اصلی را همراه با مولفه‌های جزئی به شرح زیر شناسایی کرد:

۱. ابعاد هویتی و روان‌شناختی شامل مولفه‌های جزئی زیر:

الف) تمایز تخصص‌محور: تخصص منحصربه‌فرد، تسلط بر دانش بین‌رشته‌ای، چشم بینای نظام قضایی.

ب) خودارزشمندی حرفه‌ای: عزت‌نفس گروهی، رضایت درونی، مطلوبیت اعتبار اجتماعی.

ج) دلبستگی عاطفی: احساس تعلق به گروه، هویت یابی با سازمان و حرفه.

۲. ابعاد تعاملی و ساختار اجتماعی شامل مولفه‌های جزئی زیر:

الف) مرزبندی درون‌گروهی: تعصب مثبت به حرفه، دفاع از اعتبار گروه در برابر حسابرسان سنتی.

ب) مشروعیت اجتماعی: مسئولیت نظارتی، حفاظت از منافع عمومی، شفاف‌سازی مالی.

ج) قدرت و نفوذ حرفه‌ای: دسترسی به اطلاعات محرمانه، نفوذ در تنظیم مقررات، همکاری با پلیس.

۳. ابعاد راهبردی شامل مولفه‌های جزئی زیر:

الف) موانع ساختاری: نرخ پایین حق‌الزحمه، رقابت غیرحرفه‌ای، ضعف در خودنظارتی.

ب) جامعه‌پذیری: یادگیری مستمر، اصلاح مدیریت منابع انسانی در ایران، تقویت نهادهای صنفی.

در ادامه به تشریح کیفی هر کدام از ابعاد پرداخته شده است:

تبیین ابعاد هویتی و روان‌شناختی:

یافته‌های حاصل از کدگذاری نشان می‌دهد که هویت حسابداران دادگاهی در ایران صرفاً یک عنوان شغلی نیست، بلکه از سه مولفه جزئی تشکیل شده است:

تمایز تخصص‌محور: حسابداران دادگاهی با کدگذاری عباراتی نظیر «تخصص منحصربه‌فرد» (*Co4*) خود را از حسابداران عادی متمایز می‌کنند. این مولفه نشان‌دهنده «خودطبقه بندی» (*Self-Categorization*) است که در آن فرد، هویت خود را با مهارت‌های پیچیده کشف تقلب پیوند می‌زند.

خودارزشمندی حرفه‌ای: این مولفه شامل شاخص‌هایی مثل «عزت‌نفس گروهی» (*K03*) است. بر اساس تحلیل محتوا، حسابداران دادگاهی زمانی که حس می‌کنند دانش آن‌ها در دادگاه «فصل‌الخطاب» است، دچار افزایش هویت اجتماعی مثبت می‌شوند.

دلبستگی عاطفی: این بخش به حس تعلق فرد به انجمن‌های تخصصی اشاره دارد که به عنوان یک «سپر حمایتی» در برابر استرس‌های شغلی عمل می‌کند.

تبیین ابعاد تعاملی- اجتماعی:

این بعد به چگونگی بازتعریف هویت حسابدار دادگاهی در تقابل با سایر گروه‌های اجتماعی و نهادهای قدرت می‌پردازد. بر اساس یافته‌ها، این بعد از سه مولفه کلیدی تشکیل شده است:

هنجارها و ارزش‌های گروهی: یافته‌ها نشان می‌دهد که «پایبندی به اصول اخلاقی» (*C01*) و «شفاف‌سازی مالی» (*C16*) صرفاً وظایف شغلی نیستند، بلکه هنجارهای بنیادینی هستند که مرزهای درون‌گروهی حسابداران دادگاهی را تعیین می‌کنند. طبق نظریه هویت اجتماعی، این هنجارها باعث می‌شوند اعضا احساس کنند به گروهی با «منزلت اخلاقی بالا» تعلق دارند که آن‌ها را از گروه‌هایی که صرفاً نگاه تجاری به حسابداری دارند، متمایز می‌کند.

تمایز درون‌گروهی و برون‌گروهی: یکی از جزئی‌ترین یافته‌ها در این بخش، «تعصب درون‌گروهی و دفاع از اعتبار گروه» (*C08*) است. حسابداران دادگاهی با مقایسه خود با «حسابرسان سنتی» (برون‌گروه)، هویتی تخصصی‌تر و حساس‌تر برای خود قائل هستند. این تمایز باعث می‌شود که در تعاملات اجتماعی، جایگاه خود را به عنوان «کارشناس عالی» تثبیت کنند.

نفوذ اجتماعی و مسئولیت عمومی: این مولفه شامل شاخص‌هایی نظیر «همکاری با نهادهای امنیتی و پلیس» (*C03*) و «نفوذ در تنظیم مقررات» (*C04*) است. این تعاملات سطح بالا، به حسابدار دادگاهی «قدرت اجتماعی» می‌بخشد. در واقع، هویت اجتماعی آن‌ها با مفهوم «محافظت از منافع عمومی» گره خورده است که باعث ارتقای مشروعیت آن‌ها در افکار عمومی می‌گردد.

تبیین ابعاد توسعه‌ای- راهبردی:

این بعد بر فرآیندهای زمانی و چالش‌های ساختاری متمرکز است که هویت حرفه‌ای حسابداران دادگاهی را در طول زمان بازسازی کرده یا تهدید می‌کنند. مولفه‌های این بعد عبارتند از:

جامعه‌پذیری و یادگیری حرفه‌ای: تحلیل محتوا نشان داد که «جامعه‌پذیری حرفه‌ای» (*K08*) فرآیندی فراتر از آموزش دانشگاهی است. این مولفه شامل «یادگیری مستمر» و «توانایی ارائه ادله در دادگاه» (*C22*) است. اینجاست که فرد یاد می‌گیرد چگونه زبانِ «عدد» را به زبان «قانون» ترجمه کند؛ این انتقال مهارت، زیربنای اصلی شکل‌گیری هویت حرفه‌ای در سال‌های نخست ورود به شغل است.

بحران استقلال و چالش‌های اقتصادی: یکی از یافته‌های انتقادی در این پژوهش، تاثیر «نرخ پایین حق‌الزحمه» (*C01*) و «رقابت غیرحرفه‌ای» بر هویت اعضاست. از منظر نظریه هویت اجتماعی، وقتی پاداش‌های بیرونی (اقتصادی) با اهمیت درونی شغل همخوانی نداشته باشد، فرد دچار «بحران هویت» و کاهش دلبستگی به گروه می‌شود که در نهایت به افت جایگاه اجتماعی حرفه می‌انجامد.

اقدامات کلان و نهادسازی: این مولفه بر نقش «تقویت نهادهای حرفه‌ای» (*C09*) و «اصلاح مدیریت منابع انسانی» تأکید دارد. یافته‌ها حاکی از آن است که ارتقای جایگاه اجتماعی بدون وجود صنف‌های قدرتمند که بتوانند «باور عمومی به حرفه» (*C16*) را مدیریت کنند، امکان‌پذیر نیست. این اقدامات راهبردی در واقع «مرزهای هویت جمعی» را در برابر مداخلات خارجی مستحکم می‌کنند.

مولفه‌های جایگاه اجتماعی در ایران:

تحلیل داده‌های مستخرج از منابع داخلی نشان داد که دو مولفه «ارتباط با نهادهای حاکمیتی» و «فشار اخلاقی جامعه» وزن بیشتری در هویت اجتماعی دارند. برخلاف مدل‌های غربی که بر «تجاری‌سازی» تأکید دارند، در ایران «عدالت‌طلبی قضایی» و «مبارزه با فساد اقتصادی» به عنوان مولفه‌های اصلیِ سازنده جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی شناسایی شدند. همچنین، «بحران حق‌الزحمه» به عنوان یک مولفه بازدارنده، هویت حرفه‌ای را در ایران به شدت تهدید می‌کند.

بر مبنای ابعاد سه‌گانه شناسایی شده در این پژوهش، پیشنهادهای زیر جهت ارتقای جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی ارائه می‌گردد:

۱. در سطح حاکمیت و قوه قضائیه (مرتبط با بعد نفوذ اجتماعی و قدرت):

– اصلاح تخصصی تعرفه دستمزد: پیشنهاد می‌شود «مرکز وکلا و کارشناسان رسمی قوه قضائیه»، آیین‌نامه تعرفه دستمزد کارشناسان (موضوع ماده ۲۶۴ قانون آیین دادرسی مدنی) را در پرونده‌های جرایم اقتصادی پیچیده، بر اساس «میزان دارایی‌های بازگشته به بیت‌المال» یا «پیچیدگی فنی پرونده» بازنگری کند. این اقدام از تقلیل هویت کارشناس به یک نیروی خدماتی ارزان جلوگیری کرده و «عزت‌نفس حرفه‌ای» را ارتقا می‌دهد.

– ایجاد ردیف استخدامی «حسابدار دادگاهی» در پلیس فتا و آگاهی: به منظور تقویت هویت جمعی، پیشنهاد می‌گردد نهادهای انتظامی به جای استفاده از حسابرسان عمومی، ردیف شغلی مستقلی تحت عنوان «تحلیل‌گر مالی دادگاهی» ایجاد کنند تا مرزهای این حرفه با حسابداری سنتی شفاف‌تر شود.

۲. در سطح تشکل‌های حرفه‌ای و انجمن‌ها (مرتبط با بعد هویتی و تمایز درون‌گروهی):

– تدوین منشور هویت بصری و حرفه‌ای: جامعه حسابداران رسمی ایران (*IACPA*) باید فراتر از کدهای اخلاقی، یک «برنامه برندینگ حرفه‌ای» با عنوان «دیده‌بانان عدالت مالی» تدوین کند. استفاده از نشان‌های اختصاصی، برگزاری همایش‌های مشترک با قضات عالی‌رتبه و معرفی «حسابدار دادگاهی سال»، به شکل‌گیری یک هویت اجتماعی متمایز و ارزشمند در ذهن جامعه کمک می‌کند.

– راه‌اندازی سیستم «نظارت همتا» (*Peer Review*) اختصاصی: برای جلوگیری از بحران هویت ناشی از تخلفات، انجمن‌های حرفه‌ای باید کارگروه‌های تخصصی نظارت بر گزارش‌های دادگاهی تشکیل دهند تا با حذف افراد فاقد صلاحیت، از «اعتبار گروهی» (*In-group Prestige*) محافظت کنند.

۳. در سطح دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی (مرتبط با بعد جامعه‌پذیری):

طراحی پودمان آموزشی «روان‌شناسی تقلب و شهادت در دادگاه»: دانشگاه‌ها باید در سرفصل‌های ارشد حسابداری، دروسی فراتر از استانداردهای فنی، شامل فنون مذاکره در دادگاه و روان‌شناسی اجتماعی تدوین کنند. این کار «جامعه‌پذیری حرفه‌ای» دانشجویان را از یک «عددنویس» به یک «متخصص قضایی» تغییر می‌دهد.

برگزاری دادگاه‌های شبیه‌سازی شده (*Moot Court*): پیشنهاد می‌شود دانشکده‌های حسابداری با همکاری دانشکده‌های حقوق، کارگاه‌های عملی دفاع از گزارش‌های مالی در حضور قضات واقعی برگزار کنند تا «اطمینان به توانایی‌های تخصصی» (کد شناسایی شده در پژوهش) در نسل جدید شکل بگیرد.

برای کنترل کیفیت لازم است پایایی و روایی ابزار سنجش آزموده شود. برای بررسی پایایی مقالات منتخب از روش توافق بین ارزیاب‌ها استفاده می‌شود. به این ترتیب که محقق دیگری این مقالات را مورد بررسی قرار می‌دهد. چنانچه نظر این دو ارزیاب به هم نزدیک باشد، نشان دهنده پایایی است. وضعیت کدگذاری محقق اول و دوم در جدول ۸ و نتایج تحلیل‌های حاصل از نرم‌افزار آماری اس.پی.اس.اس.[1] در جدول ۹ نشان داده شده است.

جدول ۸. متقاطع کدگذار اول و دوم

مجموع کدگذار اول	نظر کدگذار دوم			
	خیر	بله		
۳۹	۱	۳۸	بله	نظر کدگذار اول
۳	۰	۳	خیر	
۴۲	۱	۴۱	مجموع کدگذار دوم	

همان‌طور که مشاهده می‌شود، عدد معناداری به‌دست آمده برای شاخص کاپا کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض استقلال کدهای استخراجی رد و وابستگی کدهای استخراجی به یکدیگر تأیید می‌شود، بنابراین می‌توان ادعا کرد که ابزار مورد استفاده برای استخراج کدها از پایایی کافی برخوردار بوده‌اند.

جدول ۹. مقادیر اندازه توافق

	مقدار	عدد معناداری
کاپای مقدار توافق	۰/۷۴	۰/۰۰۱
تعداد موارد	۴۲	

برای بررسی قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال، قابلیت تأیید و اطمینان‌پذیری علاوه بر کاپای کوهن از ۳ معیار کمی ضریب هولستی، ضریب پی اسکات، شاخص کاپای کوهن و آلفای کریپندروف نیز استفاده‌شده است. جدول ۱۰ نتایج این شاخص‌ها را نشان می‌دهد. همانطور که در جدول مشاهده می‌شود مقدار این ضرایب بیشتر از ۰/۷ است و دلالت بر وجود پایایی کدای استخراجی می‌باشد.

جدول ۱۰. نتایج شاخص‌های کنترل کیفیت

شاخص‌های کنترل کیفیت	ضریب هولستی	ضریب پی اسکات	شاخص کاپای کوهن	آلفای کریپندروف
مقدار	۰/۷۶۶	۰/۸۱	۰/۷۷	۰/۸۴
تعداد	۴۲			

در این پژوهش برای سنجش روایی و اعتبار کدهای استخراجی از شاخص نسبت روایی محتوایی[2] (*CVR*) لاوشه استفاده‌شده است. بر اساس تعداد متخصصینی که سؤالات را مورد ارزیابی قرار داده‌اند، حداقل مقدار *CVR* قابل‌قبول می‌باشد که برای ۱۰ متخصص این مقدار ۰/۶۲ می‌باشد. در این پژوهش مقدار *CVR* بر اساس تعداد ۱۰ متخصص (اساتید دانشگاه)، ۰/۸۴ به‌دست‌آمده است که از ۰/۶۲ بیشتر است؛ بنابراین روایی محتوایی تایید می‌شود.

[1] SPSS
[2] content validity ratio

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی سازه‌ای چندبعدی است که در سه سطح هویتی ـ روان‌شناختی، تعاملی ـ اجتماعی و توسعه‌ای ـ راهبردی شکل می‌گیرد. در بعد نخست، نتایج حاکی از آن بود که تمایز تخصص‌محور، خودارزشمندی حرفه‌ای و دلبستگی عاطفی به گروه حرفه‌ای، نقش بنیادینی در ادراک منزلت اجتماعی این گروه ایفا می‌کنند. این یافته با دیدگاه‌های نظری درباره نقش تخصص منحصربه‌فرد در تثبیت هویت حرفه‌ای همسو است؛ به‌گونه‌ای که در ادبیات حسابداری دادگاهی تأکید شده است که تمایز این حرفه از حسابرسی سنتی، نه‌تنها در مهارت‌های فنی بلکه در توانایی ارائه ادله قضایی و تحلیل روایت‌های مالی نهفته است (Crumbley et al., 2023; Kranacher & Riley, 2019). همچنین پژوهش‌های تجربی نشان داده‌اند که ایفای نقش فعال در تحقیقات تقلب و حمایت از فرآیندهای قضایی، موجب افزایش ادراک اجتماعی از اهمیت این حرفه می‌شود (Bennett & Dyson, 2018; DiGabriele, 2018).

در سطح روان‌شناختی، یافته‌ها نشان داد که عزت‌نفس گروهی و رضایت درونی از ایفای نقش «مدافع عدالت مالی» در تقویت جایگاه اجتماعی مؤثر است. این نتیجه با مطالعات روان‌شناختی درباره نقش عزت‌نفس در بهبود عملکرد حرفه‌ای و ارتقای ادراک مثبت اجتماعی هم‌راستا است (Orth & Robins, 2022). علاوه بر این، پژوهش‌های انجام‌شده درباره هویت حرفه‌ای حسابداران و اعضای کمیته‌های حسابرسی نشان می‌دهد که زمانی که اعضای حرفه، عضویت خود را بخشی از هویت اجتماعی خویش تلقی کنند، سطح تعهد و مشروعیت اجتماعی آنان افزایش می‌یابد (Kara et al., 2021). در حوزه حسابداری دادگاهی نیز تقویت هویت جمعی و درک رسالت اجتماعی حرفه، به‌عنوان عاملی محافظ در برابر فرسودگی شغلی و کاهش فشارهای حرفه‌ای معرفی شده است (Gomez & Chen, 2025).

بعد تعاملی ـ اجتماعی یافته‌ها نشان داد که مرزبندی درون‌گروهی، مشروعیت و مسئولیت اجتماعی، و قدرت و نفوذ حرفه‌ای از ارکان کلیدی جایگاه اجتماعی این حرفه محسوب می‌شوند. این نتایج با چارچوب نظری هویت اجتماعی که بر برجسته‌سازی شباهت‌های درون‌گروهی و تمایز از برون‌گروه تأکید دارد، سازگار است (Sadre Shirazi, 2025). همچنین پژوهش‌های مربوط به فرهنگ ایمنی و شهروندی سازمانی نشان داده‌اند که احساس تعلق گروهی می‌تواند رفتارهای مسئولانه و هنجارمحور را تقویت کند (Tear & Reader, 2023). در حرفه حسابداری دادگاهی، پایبندی به اصول اخلاقی، استقلال و مسئولیت در قبال منافع عمومی به‌عنوان عناصر مشروعیت‌ساز شناخته شده‌اند (Acfe, 2024; Association of Certified Fraud, 2024).

یافته‌های پژوهش حاضر در خصوص نقش مسئولیت اجتماعی و حفاظت از ذی‌نفعان نیز با مطالعاتی که حسابداری دادگاهی را ابزار ارتقای سلامت اداری و کاهش فساد معرفی کرده‌اند، همخوانی دارد (Karimi et al., 2025). از سوی دیگر، پژوهش‌های بین‌المللی درباره جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی نشان داده‌اند که میزان اعتماد نهادی و درک عمومی از استقلال حرفه‌ای، عامل تعیین‌کننده منزلت اجتماعی است (Alshurafat et al., 2020). در پرونده‌های فرامرزی نیز حضور فعال حسابداران دادگاهی موجب افزایش اعتماد عمومی به نهادهای مالی شده است (Bancroft et al., 2020; Bancroft & Williams, 2025).

بعد توسعه‌ای ـ راهبردی یافته‌ها نشان داد که موانع ساختاری نظیر نرخ پایین حق‌الزحمه، رقابت غیرحرفه‌ای و ضعف در خودنظارتی می‌تواند هویت حرفه‌ای را تضعیف کند. این یافته با پژوهش‌هایی که بر نقش ساختارهای نهادی در شکل‌دهی هویت حرفه‌ای تأکید دارند، همسو است (Hosseini, 2026). همچنین مطالعات نشان داده‌اند که نبود سازوکارهای حمایتی و آموزشی منسجم می‌تواند موجب کاهش سرمایه نمادین حرفه شود (Zabihollahnezhad, 2022). در مقابل، توسعه آموزش تخصصی و مهارت‌های تحلیل پیشرفته از عوامل تقویت‌کننده جایگاه اجتماعی شناخته شده است (DiGabriele, 2020; Pomerantz et al., 2024).

تحولات فناورانه نیز در یافته‌های این پژوهش به‌عنوان عاملی تعیین‌کننده در بازتعریف هویت حرفه‌ای مطرح شد. پژوهش‌های جدید نشان می‌دهد که ورود هوش مصنوعی و فناوری‌های دیجیتال، هویت حسابداران دادگاهی را از «تحلیل‌گر داده» به «قضاوت‌کننده اخلاقی خروجی‌های هوشمند» تغییر داده است (Miller & Thompson, 2026). همچنین فناوری‌های نوظهور موجب ارتقای مشروعیت و افزایش ادراک تخصصی این حرفه در نظام قضایی ایران شده‌اند (Ahmadi & Rostami, 2026). در سطح بین‌المللی نیز پرونده‌های بزرگ اقتصادی نشان داده‌اند که تخصص دیجیتال، عنصر جدید منزلت اجتماعی در این حرفه است (Dimitropoulos & Reading B, 2025).

نتایج این پژوهش همچنین با مطالعات مربوط به جامعه‌پذیری حرفه‌ای همسو است؛ به‌گونه‌ای که انتقال ارزش‌ها و هنجارهای حرفه‌ای از طریق آموزش و تعاملات سازمانی، به تثبیت هویت اجتماعی منجر می‌شود (Shirzad & Nikoomaram, 2020). علاوه بر این، پژوهش‌های جامعه‌شناختی حرفه‌ها نشان داده‌اند که جایگاه اجتماعی زمانی ارتقا می‌یابد که حرفه بتواند هنجارهای مشترک و سرمایه اجتماعی تولید کند (Kontogiannis et al., 2019).

در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی نه‌تنها نتیجه مهارت‌های فنی، بلکه برآیند تعامل میان هویت فردی، هویت جمعی و ساختارهای نهادی است. این نتیجه با دیدگاه‌های مربوط به نقش ارزش‌های فرهنگی در شکل‌گیری نگرش‌های حرفه‌ای نیز همخوان است (Eslami Fard et al., 2023). همچنین مطالعات داخلی درباره منزلت شغلی حرفه‌های تخصصی نشان داده‌اند که ادراک اجتماعی از استقلال و مسئولیت‌پذیری، عامل اصلی ارتقای جایگاه اجتماعی است (Babajani et al., 2022).

به‌طور کلی، نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که برای ارتقای جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی باید به‌طور همزمان بر تقویت هویت حرفه‌ای، اصلاح ساختارهای نهادی و توسعه مهارت‌های نوین تمرکز کرد؛ زیرا همان‌گونه که پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند، پیچیدگی محیط‌های تحقیق مالی و فشارهای حرفه‌ای می‌تواند منزلت اجتماعی این گروه را تحت تأثیر قرار دهد (Bye, 2024; Davies & Crossthwaite, 2020).

این پژوهش با وجود جامعیت در مرور ادبیات و استفاده از روش تحلیل کیفی، با محدودیت‌هایی مواجه بوده است. نخست آن‌که تمرکز اصلی بر منابع منتشرشده بین‌المللی و داخلی بود و امکان دسترسی به برخی اسناد حرفه‌ای غیرمنتشرشده فراهم نشد. دوم، داده‌های میدانی محدود به خبرگان منتخب بوده و ممکن است تمامی دیدگاه‌های فعالان این حوزه را پوشش ندهد. سوم، ماهیت کیفی پژوهش امکان تعمیم آماری نتایج را محدود می‌سازد و یافته‌ها بیشتر در سطح تبیین مفهومی قابل استفاده‌اند.

پژوهش‌های آینده می‌توانند با طراحی مطالعات کمی و استفاده از مدل‌های معادلات ساختاری، ابعاد شناسایی‌شده را به‌صورت تجربی آزمون کنند. همچنین بررسی تطبیقی جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی در کشورهای مختلف می‌تواند به درک بهتر نقش عوامل فرهنگی و نهادی کمک کند. پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده تأثیر مستقیم فناوری‌های نوین، از جمله هوش مصنوعی و تحلیل کلان‌داده، بر ادراک اجتماعی و هویت حرفه‌ای این گروه را به‌صورت طولی بررسی نمایند.

برای ارتقای جایگاه اجتماعی حسابداران دادگاهی، لازم است نهادهای حرفه‌ای سازوکارهای شفاف رتبه‌بندی و ارزیابی عملکرد را تقویت کنند. بازنگری در نظام حق‌الزحمه و ایجاد نظام انگیزشی مبتنی بر پیچیدگی پرونده‌ها می‌تواند به افزایش خودارزشمندی حرفه‌ای کمک کند. همچنین توسعه برنامه‌های آموزشی میان‌رشته‌ای و تقویت ارتباط نظام‌مند با دستگاه قضایی و رسانه‌ها می‌تواند سرمایه نمادین این حرفه را در افکار عمومی افزایش داده و جایگاه اجتماعی آن را تثبیت کند.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در طی مراحل این پژوهش به ما یاری رساندند تشکر و قدردانی می‌گردد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافعی وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

References

Acfe. (2024). *Occupational Fraud 2024: A Report to the Nations*.

Ahmadi, S., & Rostami, M. (2026). Analyzing the impact of emerging technologies on redefining the professional identity of forensic accountants in Iran. *Journal of Health Accounting*, *11*(2).

Alshurafat, H., Beattie, V., Jones, M. J., & Al-Shaer, H. (2020). Forensic accounting: A study of the prestige of the profession in Jordan. *Asian Review of Accounting*, *28*(2), 267-293.

Association of Certified Fraud, E. (2024). *Report to the Nations: 2024 Global Study on Occupational Fraud and Abuse*.

Babajani, J., Delavar, A., Barzideh, F., & Sedighi, A. M. (2022). Identifying the effective components on the social status of the auditing profession in Iran from the perspective of social identity theory. *Journal of Value and Behavioral Accounting*, *7*(13).

Bancroft, C., Boyle, E., & Yamada, T. (2020). Forensic accounting in cross-border investigations. *Global Investigations Review*.

Bancroft, C., & Williams, D. (2025). Forensic Accounting in Cross-Border Investigations: Social Status and Institutional Trust. *Journal of Financial Crime*, *32*(2), 210-228.

Bennett, G., & Dyson, L. (2018). The role of the forensic accountant in fraud investigation: A study of cases in the UK. *Journal of Financial Crime*, *25*(2), 516-526.

Bye, K. (2024). Challenges in Forensic Accounting: Navigating the complex world of financial investigation. https://lighthc.london/challenges-in-forensic-accounting-navigating-the-complex-world-of-financial-investigation/

Crumbley, D. L., Heitger, L. E., & Smith, G. S. (2023). *Forensic and Investigative Accounting* (9th ed.). CCH Incorporated.

Davies, A., & Crossthwaite, K. (2020). The power of blending forensic accounting and corporate intelligence skills in fraud investigations. *Financier Worldwide*. https://www.financierworldwide.com/the-power-of-blending-forensic-accounting-and-corporate-intelligence-skills-in-fraud-investigations

DiGabriele, J. A. (2018). The perspective of a forensic accountant on the role of forensic accounting in litigation support. *Journal of Forensic and Investigative Accounting*, *10*(1), 1-12.

DiGabriele, J. A. (2020). The insights of forensic accounting and fraud examination: A review of the literature. *Journal of Forensic and Investigative Accounting*, *12*(1), 1-15.

Dimitropoulos, G., & Reading B, M. (2025). Forensic accounting as an investigative tool: Insights from the FTX and Qatargate. *Journal of Economic Criminology*, *7*.

Eslami Fard, Z., Pourheidari, O., & Taebi Naghandari, A. H. (2023). The moderating role of gender and social identity on the relationship between Islamic cultural values and the function and attitude of the auditing profession. *Empirical Studies in Financial Accounting*, *20*(78), 77-116.

Gomez, L., & Chen, H. (2025). Professional Identity as a Buffer Against Burnout: A Global Study of Forensic Investigators. *Accounting, Organizations and Society*, *104*, 101-118.

Harrison, N., Somerville, S., Kumar, P., & Collins, K. (2024). Re-Examining interprofessional simulation: Using social identity theory to explore the influence of 'profession' on interprofessional learning. *Clinical Simulation in Nursing*, *97*. https://doi.org/10.1016/j.ecns.2024.101652

Hosseini, S. M. (2026). Modeling the social status of certified public accountants in the role of judicial experts based on social identity theory: Challenges and opportunities. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*.

Jadidi, A., Sadeghian, E., Khodaveisi, M., Maghsoudi, Z., & Razavi, M. (2022). The Iranians' Attitude toward the Social Status of the Nursing Profession. *Health Educ Health Promot*, *10*(1), 123-127.

Kabomair, F., & Heidari, G. (2016). Construction and validation of a social status questionnaire for the profession of information science and knowledge studies. *Journal of Information Science and Technology Management*, *2*(1), 99-122.

Kara, M., Cohen, J. R., & Zehms, K. M. (2021). Audit committee members' professional identities: Evidence from the field. *Accounting, Organizations and Society*, *93*.

Karimi, M., Saeidi, A., & Mousavi, Z. (2025). The role of forensic accounting in promoting administrative health and its impact on the occupational status of practitioners: A qualitative study from the perspective of sociology of occupations. *Accounting and Auditing Review*(32).

Khanipour, H., Farahani, M. T., & Azimi, R. (2019). Investigation of perceived social status and its organizational, managerial, and political predictors among university faculty members. *Journal of Career and Organizational Counseling*, *11*(40), 33-52.

Kontogiannis, N., Litina, A., & Varvarigos, D. (2019). Occupation-induced status, social norms, and economic growth. *Journal of Economic Behavior and Organization*, *163*, 348-360. https://doi.org/10.1016/j.jebo.2019.04.027

Kranacher, M. J., & Riley, R. (2019). *Forensic Accounting and Fraud Examination* (2nd ed.). John Wiley & Sons. https://doi.org/10.5465/amr.2004.13670967

Miller, J., & Thompson, R. (2026). The Digital Shift: How AI and Machine Learning Reshape the Social Identity of Forensic Accountants. *Journal of Forensic Accounting Research*, *11*(1), 45-62.

Orth, U., & Robins, R. W. (2022). Is high self-esteem beneficial? Revisiting a classic question. *American psychologist*, *77*(1), 5-17. https://doi.org/10.1037/amp0000922

Pomerantz, G., Crafton, J., & Thacher, J. (2024). Forensic accounting skills. *Global Investigations Review*. https://globalinvestigationsreview.com/guide/the-practitioners-guide-global-investigations/2024/article/forensic-accounting-skills

Sadre Shirazi, M. A. (2025). Social identity theory and the representation of abstract contexts of national consensus within the framework of Islamic revolution discourse. *Political Thought in Islam*, *12*(43).

Shaverdi, T., & Heidari, H. (2016). Analysis and investigation of occupational identity with emphasis on identifying its dimensions and components. *Journal of Career and Organizational Counseling*, *8*(28), 114-141.

Shirzad, B., & Nikoomaram, H. (2020). Professional socialization and professional skepticism in auditing: Testing social identity theory. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, *9*(63).

Tear, M. J., & Reader, T. W. (2023). Understanding safety culture and safety citizenship through the lens of social identity theory. *BehaviourWorks Australia*. https://doi.org/10.1016/j.ssci.2022.105993

Vahabzadeh Gordroodbari, M., & Banimahd, B. (2016). The effect of relationship-orientation on auditors' ethical judgments. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, *5*(20), 1-12.

Zabihollahnezhad, V. (2022). Strengths and weaknesses of forensic accounting: A concept for socio-economic development. *Journal of Accounting and Management Perspective*, *5*(72), 38-54.